
Toruń, kamienice miejskie.

Ochrona Zabytków 14/1-2 (52-53), 131-132

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Poznań, katedra

Stan reliktyw katedry przedromańskiej i romańskiej, odkrytych w czasie prac wykopaliskowych w latach 1951—1955 i udostępnionych w specjalnie zbudowanej krypcie, został zbadany komisyjnie w styczniu br. w celu ustalenia metody planowanych prac konserwatorskich. Stwierdzono, że stan elementów, poddanych w latach 1953—1954 elektropetryfikacji jest dobry; natomiast stan wszystkich pozostałych fragmentów należy określić jako zły, przy czym od momentu odkrycia daje się obserwować stałe pogarszanie ich stanu. Relikty te wykazują duże wysuszenie i kruchość zaprawy, skłonnej do osypywania się przy wstrząsach, a tym samym obluźnianie się poszczególnych fragmentów, podobnie jak to miało miejsce przy licu jednego z murów. Ustalono, że wszystkie elementy pozostające w złym stanie zachowania i tam, gdzie na to pozwoli ich usytuowanie, zostaną zakonserwowane metodą elektropetryfikacji. Metodę tę uznano za najwłaściwszą ze względu na możliwość przeprowadzenia za jej pomocą zabiegów wzmacniających bez mechanicznego naruszania substancji zabytkowej; elementy poddane już przed sześciu laty takim zabiegom gwarantują przy tym zamierzony rezultat. Pozostałe natomiast fragmenty, gdzie względy techniczne nie pozwalają na zastosowanie elektropetryfikacji, zostaną wzmocnione wstrzykiwaniem specjalnie przygotowanej zaprawy po uszczelnieniu wszystkich szpar i fug odpowiednio spreparowaną gliną, która zapobiegnie wyciekaniu wstrzykiwanej masy a po zakończeniu zabiegów zostanie usunięta i wymyta. Roboty zostały rozpoczęte w lutym 1961 r.

Poznań, domki budnicze

Przy domkach budniczych prowadzono prace nad konserwacją kamiennych elementów architektonicznych i rzeźbiarskich (trzy trzony kolumn i trzy kapitele, wspornik wykusza i pojedyncza baza). Przeprowadzone zostały badania chemiczne i technologiczne kamienia (piaskowiec o lepszemu ilastowapiennym) oraz łączących poszczególne elementy bolców żelaznych, osadzonych na ołów. Korozja jednego z bolców spowodowała rozsądzenie trzonu kolumny; siła wywołana powiększeniem się objętości bolca była tak duża, że rozsądziła kolumnę niemal na całej długości, i to w kierunku poprzecznym do układu warstw kamienia. Badaniem nad konserwacją tych elementów kamiennych zainteresował się Komitet do spraw laboratoryjnych konserwatorskich ICOM-u. Obecnie uzupełniane są ubytki w poszczególnych elementach kamiennych.

Toruń, kamienice miejskie

Prace remontowo-porządkowe, prowadzone na szeroką skalę w ubiegłym roku w mieście przez Wydział Gospodarki Komunalnej Miejskiej Rady Narodowej, stworzyły specjalną okazję dla prac konserwatorskich; mogły być one podjęte dzięki istniejącemu opracowaniu historyczno-urbanistycznemu Torunia prof. dr K. Górskiego i mgr Gąsiorowskiego. Z drugiej strony współpraca Miejskiego Konserwatora Zabytków mgr B. Rymaszewskiego z prof. J. Remerem i doc. dr L. Torwirtem z Katedry Konserwacji Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu oraz miejscową placówką Pracowni Konserwacji Zabytków — stała się podstawą do szerokiego zakresu działania, kontynuowanego obecnie. Podjęte badania na licznych stanowiskach przyniosły m.in. odsłonięcie drogą prac wykopaliskowych reliktyw pierwotnego, trzynastowiecznego zamku krzyżackiego (zniszczonego w XV w.), wydobyte wartościowych elementów gotyckich szeregu elewacji kamiennych, oraz ujawnienie układów przestrzennych tych zabytków i licznych detali wnętrz, takich jak dekoracja rzeźbiarska barokowych klatek schodowych, belkowane stropy, zabytkowa stolarka odrzwi itp. Dla szeregu cenniejszych obiektów opracowano inwentaryzację, przeprowadzono studia dokumentacyjne i badania archiwalne, z którymi w parze szły wydobywania spod późniejszych nawarstwień tynków pierwotnych elementów elewacji drogą częściowych odkrywek; na tej podstawie przygotowano dla szeregu obiektów dokumentację historyczną i projekty konserwatorskie, przyjęte przez Główną Komisję Konserwatorską Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków.

Dom przy ul. Sukienniczej 26. — W oparciu o studium historyczne mgr M. Arsyńskiego z Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu opracowano kilka alternatywnych projektów konserwatorskich, z których przyjęty przewiduje odsłonięcie blendowych podziałów pionowych czteroosiowej, gotyckiej elewacji o bogatym profilowaniu, oraz dekoracyjnych detali przyziemia.

Dom przy ul. Szerokiej 64, budzący swym stanem troskę służby konserwatorskiej, został zbadany przez statyka mgr inż. arch. Z. Konarzewskiego, który opracował projekt zabezpieczenia obiektu o dobrze zachowanej partii gotyckiej fasady.

Dom przy ul. Żeglarskiej 7. — Odstonięcia odkrywkowe ujawniły na elewacjach domu podział blendowy o obramieniach z gotyckiej, profilowanej cegły, ślady malowania w kolorach czerwono-brązowym i niebiesko-szarym (elewacji od ul. Żeglarskiej i Rabskiej), oraz pozostałości gotyckiego portalu; we wnętrzu odkryto bogato profilowany podciąg stropowy i fragment belkowanego stropu, pokrytego barokową dekoracją malarską. Kamienica w obecnym stanie zachowała attykę, zwieńczoną dekoracyjnymi wazonami kamiennymi oraz barokowe schody drewniane, ozdobione ornamentalną szyferką i rzeźbą kobiecej figury alegorycznej, otwierającą u dołu bieg balustrady. Opracowanie historyczne (ustalające powstanie pierwotnej kamienicy na XIV w.) mgr M. Arszynskiego i techniczne inż. Tajchmana z Pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu — pozwoli na przywrócenie elewacjom zabytku elementów gotyckich z zachowaniem wartościowego detalu barokowego, oraz na przeprowadzenie zabiegów konserwatorskich w klatce schodowej; prace konserwatorskie we wnętrzach muszą być przełożone na dalszą przyszłość, z powodu używania ich przez lokatorów. Główna Komisja Konserwatorska Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków wysunęła pod adresem Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Toruniu postulat przeznaczenia kamienicy na cele użyteczności społecznej.

Dom przy ul. Kopernika 17. — Dom rodzinny Mikołaja Kopernika, zidentyfikowany przez prof. dr. K. Górskiego, poddany był zabiegom konserwatorskim. Po odstonięciu elementów gotyckiej fasady zakonserwowane zostały fragmenty późnogotyckiej polichromii (II poł. XV w.) i przeprowadzono zabezpieczenie odkrytych wątków muru ceglanego z zachowaniem pierwotnego barwienia cegły przez zastosowanie sztucznych żywic. Żyvice pozwalające na utrzymanie porowatości materiału cegły, wprowadzane były do masy murów przez wywiercone otworki, w których umieszczano mensurki z substancją, wchłanianą następnie przez cegłę. Budynek, po wykonaniu remontów konserwatorskich we wnętrzu, zamieniony został na muzeum.

Przesunięcie jednego z dwu budyneków rogatki grochowskiej — dzieł arch. J. Kubickiego z 1816—1818 r. — podyktowane było przebudową komunikacyjnej arterii grochowskiej i regulacją ulic Grochowskiej i Zamoyskiego. Na zlecenie inwestora, którym był Wydział Komunikacji Prezydium Miejskiej Rady Narodowej m. st. Warszawy, dokumentację techniczną przesunięcia budynku opracował mgr inż. M. Makowiecki z Biura Studiów i Projektów Konstrukcji Stalowych „Mostostal“ w Warszawie. Projekt ten, ukończony w sierpniu ub. r., przewidywał usztywnienie budynku w płaszczyźnie poziomej wieńcem o konstrukcji żelbetowej i stalowej, który połączyłby wszystkie mury pod ścianami nośnymi poniżej podłogi. Zewnątrz jednokondygnacyjna rogatka, będąca w niezbyt dobrym stanie technicznym, miała być opasana obwodowymi ściągamami stalowymi i od wewnątrz rozparta drewnianym rusztowaniem. Projekt ustalał też sposób wykonania nieco szerszych fundamentów na nowym miejscu usytuowania obiektu i następnie odcięcie budynku od starych fundamentów za pomocą narzędzi pneumatycznych, osadzenie go na specjalnej ramie w formie stalowego rusztu i przesunięcie po specjalnie przygotowanym torowisku z wałków stalowych o śr. 10 cm. na dziewięciu parach szyn kolejowych, umieszczonych na nie osiadającym podłożu z ubitego tłucznia, warstwy betonu i podkładów drewnianych. Realizację projektu powierzono Miejskiemu Przedsiębiorstwu Robót Inżynierskich w Warszawie; kierownictwa robót podjął się Z. Kotarski. Po zakończeniu przygotowań zgodnie z projektem dokonano dnia 25 stycznia 1961 r. samego przesunięcia rogatki. Budynek o kubaturze ok. 700 m³ i wadze ok. 600 ton przesunięto, a raczej przewieziono w ciągu dwi godzin o 10,56 m., za pomocą czterech pięciotonowych wciągarek ręcznych (wind koźlowych) oraz lin i zbloczy. Po osadzeniu rogatki na nowych fundamentach bez wstrząsów i uszkodzeń nastąpiło usunięcie stalowego rusztu i można było wówczas przystąpić do normalnych prac remontowo-konserwatorskich.

Tego rodzaju operacja techniczna została w opisanym wypadku zastosowana u nas po raz pierwszy w odniesieniu do obiektu zabytkowego, a rogatka grochowska nadawała się do przeprowadzenia takiego eksperymentu tak z uwagi na swą niewielką kubaturę i wagę oraz nieznaczną odległość planowanego przesunięcia, jak i dzięki istnieniu bliźniaczego obiektu, co w razie

Warszawa, rogatka
grochowska